

Albert I en Elisabeth in het Koninklijk Chalet, Oostende 1910-1914:
(inclusief:) de renovaties aan het gebouw en aan het Oud Koninklijk Paleis (tot 1914) (*)

door **Emile SMISSAERT** (concept, initiële naspeuringen, red.);
i.s.m. **Yves DINGENS** (grondige G.O.D **-.research, iconografie)

D E E L 3 : ..
HET “*OULD KONINKLIJK PALEIS*” (LANGESTRAAT) : 1911 – 1914:

Wij hebben, vanaf april 1911 en in stijgende mate, interessewekkende sporen teruggevonden van wat nu nog het “*Oud Koninklijk Paleis*”, Langestraat (nr. 69) genoemd wordt. Daar waar heden ‘*ons*’ “*Oostends Historisch Museum (De Plate)*” een geschikt, een gelukkig te noemen en een verantwoord onderkomen heeft gevonden en dat opengesteld wordt voor het publiek. Tot profijt van de Vlaamse Gemeenschap, de Belgische Koninklijke Familie en Schenking, de provincie West-Vlaanderen, de Stad Oostende, de voornoemde Heem- en Geschiedkundige Kring, de toeristen en de mensen uit Oostende en het omliggende ... En het stevige, kloek gebouw herenhuis zelf dat stamt uit circa 1770-1780 (volgens Conservator N. Hostyn en er is geen preciezere datering mogelijk) en dat, uit diep verval herrezen, de tijd toch wonderwel goed doorstaan heeft. Iedereen is het erover eens. Er is op diverse tijdstippen zeer veel geld, heel wat studiewerk, moeite en beste zorgen besteed aan het in standhouden van dit zgn. “*hôtel*” (d. i. een stadswoonhuis van een aanzienlijk persoon), dat later tot “*paleis*” (een gebouw dat tot woning dient voor een koning of ander vorstelijk persoon) verheven werd. Hieronder hebben wij enkel opgesomd, de overgeleverde feiten in extenso weergegeven en een scheutje méér structuur gegeven, ze gebundeld en ze a.h.w. voor zichzelf laten spreken. Met secure situering van de diverse vindplaatsen. Overwegende dat het nog de beste manier van handelen was en is. Verdere detaillering is er niet en er kan, verwachten wij, niet nog méér concreets achterhaald worden. Tenware ...

I. – Vóór de fatale oorlogsdatum van 4 augustus 1914 ...

* 1909 en 1910: geen citaten opgemerkt.

* Een beschrijving, april 1911:

“Het Oud Paleis van Oostende, Langestraat 69. Men ziet een gebouw dat bescheiden van uiterlijk hoewel het nogal ruim (van behuizing) is en waarvan de ingangspoort langs boven omkaderd is met twee lantaarns waarvan de vleermuisbranders nooit verlicht zijn. De luiken van dit pand dat er triestig uitziet, zijn reeds jarenlang gesloten en op de bovenverdieping beduiden de luiken die voor drievierden gesloten zijn, dat er niemand woont. Het is het Oud Koninklijk Paleis alwaar de eerste Koningin Louise Marie overleden is. En de appartementen die door de beklagenswaardige Vorstin bewoond werden, zijn naar het schijnt gebleven zoals ze waren toen zij haar laatste adem uitblies. Men verzekert ons, dat volgend jaar het woonhuis weer als nieuw in orde zal gebracht worden en dat het ter beschikking zal gesteld worden van buitenlandse prinsen die in Oostende te gast zijn bij Koning Albert” (122).

* Zeven maanden later, november 1911:

“(…) Vrij belangrijke werken zullen uitgevoerd worden ten einde het Paleis van de Langestraat weer op te knappen. Het is waarschijnlijk dat dit pand, volgend jaar in de zomer, aan verscheidene

prinselijke gasten die de genodigden zijn van de Koninklijke Familie, onderdak zal bieden. Momenteel is men bezig het Paleis aansluiting te geven met de stadsriolen (...)” (123).

* Een half jaar later: mei 1912:

“(…) Het feit kwam ter sprake, schrijft een collega, om het paleis van de Langestraat te restaureren. Maar het schijnt dat dit bouwwerk zich in een dusdanige toestand bevindt, dat het bijna onmogelijk zal zijn om er om het even welke, wat belangrijke werken uit te voeren” (123a).

* Einde oktober 1912:

“(…) Het Paleis van de Langestraat - alwaar het lichaam van onze eerste Koningin werd gedeponeed, onmiddellijk na haar dood die voorviel in een naburig pand dat vandaag verdwenen is - bevindt zich in een lamentebele staat van bouwvalligheid. Tijdens dagen van grote regenval laat het dak een stortvloed van water door, dat – het valt te begrijpen - binnenin het gebouw aanzienlijke schade veroorzaakt. Dit dak verkeert in dusdanige staat dat men het heeft moeten stutten! Vóór zijn dood maakte Leopold II kenbaar dat hij het behoud wenste van de binneninrichting van dit herenhuis, iets dat uiterst nauwkeurig diende in acht genomen te worden. Het meubilair dat zeer oud is, is zeer eenvoudig; sedert meer dan een halve eeuw werd hier geen wijziging in aangebracht. ‘Mocht dit nog een beetje voortduren, en het gebouw zal op zekere morgen ineenstorten’, zo zeggen de burens (...)” (124).

* Midden januari 1913:

Het koninklijk paleis (...): in een staat van verval dat werkelijk onrustbarend is. Brengen wij in herinnering dat deze bouw één der oudste van de oude stad is [sic]. En dat het daar is dat Leopold I en Louise Marie naar aanleiding van hun eerste bezoek aan Oostende vertoefden en dat zij bleven bewonen wanneer zij naar zee trokken. Lange tijd heeft men aangenomen, dat de eerste Koningin in deze koninklijke residentie stierf. Je vergist je. Louise Marie – de Heilige, zoals het volk haar noemde – is gestorven in een aanpalend huis, maar het stoffelijk overschot werd te kijk gezet in een kamer van het paleis alwaar, op bevel van Leopold II, nooit iets werd veranderd noch verplaatst.. Sedert het overlijden van Koningin Louise Marie is nooit iets meer veranderd noch verplaatst. Dit huis ging door met dienst te doen als koninklijke residentie totdat Koningin Victoria van Engeland het chalet dat zich op dit ogenblik nog op de Dijk bevindt en waar men later een vleugel aan toevoegde, aan Koning Leopold II ten geschenke gaf. Leopold II bewoont, tijdens zijn veelvuldige bezoeken in de winter aan Oostende, het Paleis van de Langestraat. Maar, omdat men niet raken mocht aan dit bouwwerk waaraan onze tweede Vorst bijzonder gehecht was, is het een ware ruïne geworden. Deze stand van zaken is gemeld aan hogerhand die, mag men aannemen, erdoor getroffen is, want tijdens zijn recentste bezoek aan Oostende [= begin januari 1913], heeft Koning Albert I het Paleis bezocht. En sedert enkele dagen is men bezig meubels en andere voorwerpen in te pakken om richting Brussel te sturen. [Woensdag 15 januari 1913] zijn twee meubelwagens van de Staat vertrokken naar het adres van de heer Heyninckx [sic], architect van het paleis van de Koning. Wij (= Le Carillon) menen te weten, dat men zinnens is om deze eerste koninklijke residentie te Oostende geheel te restaureren. Men zal de voorgevel een speciaal cachet geven, ter herinnering dat aldaar onze eerste Vorsten woonden en dat het daar is dat het dode lichaam van Louise Marie de Heilige tentoongesteld werd (...)” (125).

* Donderdagmorgen [14 februari 1913] heeft de heer Heyninck [sic], architect van het Vorstenhuis en die vergezeld was van ambtenaren van het Bestuur van Brugge en Wegen, langdurig het Koninklijk Chalet en het Paleis van de Langestraat bezocht, met de bedoeling om schikkingen te treffen voor de uitvoering van belangrijke werken die in deze twee gebouwen dienen te gebeuren. (125a).

* Begin maart 1913:

“(…) Het dak van het “hôtel” (herenhuis) van de Langestraat zal geheel vernieuwd worden. Ten andere, het verkeert in een zeer deerniswekkende toestand...” (126).

* Tweede helft juni 1913:

“(…) Het Stadsbestuur van Oostende zou beslist hebben om stappen te ondernemen bij de Koning ten einde te kunnen beschikken over dit Paleis van de Langestraat om er een schilderijmuseum onder te brengen. De stad bezit een collectie schilderijen die zowat overal verspreid zijn in de zalen van het Stadhuis en waartussen er voorkomen die van werkelijke waarde getuigen. Het ex-Paleis dient ter beschikking te blijven van de Civiele Lijst die het huis niet betreft, - vanzelfsprekend: het valt nagenoeg in duigen (...)” (127).

* einde juni 1913:

“(…) Men verzekert ons, dat de Koning zich verzet tegen het voornemen. Overigens, dat plan kan niet aangenomen worden, omdat een clause uit Leopold II's testament gelast om het gebouw te bewaren zoals dat heden is. Het paleis zal evenwel volledig gerestaureerd worden en zal als residentie dienst doen voor het “gevolg” van de Koninklijke Familie, en in het bijzonder voor de Hofmaarschalk: orders zijn daarnet in die zin uitgevaardigd (*La Gazette*) (128).

* Einde augustus 1913:

“(…) Men gaat het oude Paleis volledig restaureren om het ... bewoonbaar te maken (...). Vóór de winter valt[:] de buitenreparaties en, bepaaldelijk, de algehele reconstructie van het dak waarvan “het geraamte” (la charpente) op ieder moment dreigt in te storten (...)”. Tegen de lente 1914 dienen de werken klaar te zijn; voornamelijk de Grootmaarschalk van het Hof zal het gebouw betrekken (...) (129).

* Anderhalve maand later, midden oktober 1913:

Sinds vrijdag 17 oktober voeren zware meubelwagens het ameublement weg. Het meubilair dat onmiskenbaar oud is en in de staat die verwaarlozing sedert méér dan een halve eeuw met zich meebrengt, wordt sinds vrijdag 17 oktober uit het gebouw door zware meubelwagens weggevoerd.. Deels naar Brussel, deels in depot gezet in de Koninklijke Stallingen van de Wellingtonstraat. “Daaronder bevinden zich canapés, sofa's uit de 18^{de} eeuw, het bijna vierkantig bed van Leopold I [sic], siertafeltjes op één poot, luchters, laarzentrekkers, enz. Al die oude rommel is onbruikbaar, dusdanig is het verval” Men zal binnen enkele dagen een aanvang nemen met de herbouw van het ganse dak, zodat het interieur van het ruime gebouw kan beschermd worden tegen weer en wind. Tegen de maand juni 1914 zal het paleis hersteld zijn (130).

* Een maand later, midden november 1913:

“(…) De werken zijn aan de gang. De sterfkamer van de Koningin wordt gespaard (en) compleet gerestaureerd, in de oorspronkelijke staat (...)” (131).

* Einde januari 1914:

De plankenvloeren, de deuren en de vensters worden vervangen; er wordt centrale verwarming en elektrisch licht geïnstalleerd. Alle werken dienen beëindigd te worden vóór de komende zomer. “Aldus”, merkte de “Carillon” chauvinistisch op, “wordt de voorliefde van de Koninklijke Familie voor Oostende bevestigd” (132).

* 27 maart: de Koning op inspectiebezoek! Hij nam o.m. de aldaar aan de gang zijnde transformatiewerken in ogenschouw (132a).

* Zes maanden later, midden juni 1914:

Het Paleis in de Langestraat is, ik citeer letterlijk wat staat, “volledig gerestaureerd. Enkel de chauffage, de elektriciteit, het sanitair en ... het licht mankeren”. De aanbesteding voor al deze werken gebeurt binnen enkele dagen. De werken zullen beëindigd zijn vóór het einde van het jaar. “Wat de restauratie aangaat, men heeft het strikt noodzakelijke gedaan, en niet méér. Dit belet niet dat het paleis, eens voltooid, zeer comfortabel om bewonen zal zijn, vooral 's zomers”.((Einde citaat) (133).

* Tien dagen vóór de oorlogsverklaring door Duitsland, 23 juli 1914 :

Elf voorstellen tot intekening bij de aanbesteding van voornoemde werken werden ingediend; twee ervan arriveerden te laat. Uit de negen overblijvers die aan de gestelde regels voldeden, was Gustave Lacasse uit Antwerpen met 5,927 frank. de winnaar. Drie firma's uit Oostende dongen mee in de wedstrijd: J. Dorchain (6.126,50 frank.), Th. Kyndt (6.846 frank.) en O. Maurau (8.250 frank) (134).

* 1919. Bibliothecaris-archivaris-conservator Carlo Loontjens' oordeel, in vertaling weergegeven uit zijn “*Monuments et édifices remarquables d'Ostende*” (1930) en kort daarop in boekvorm uitgegeven “(...) Dit gebouw werd in 1919 gerangschikt in de 3^{de} klasse van de burgerlijke gebouwen, wellicht bij gebrek aan 4^{de} klasse en met de volkomen terechte aanmerking, dat het enkel in historisch opzicht interessewekkend is (...) Momenteel zijn de burelen van de “Administratie van Bruggen en Wegen” er gevestigd (...)”(134a).

II. – Oorlog! 4 augustus 1914, en volgende jaren:

Het zopas a.h.w. “geredde” *Oud Paleis* kwam, aldus niet gewild en onverwacht, uiteindelijk ten nutte bij de ondersteuning van het *gewone volk*: behoeftige gezinnen van dienstplichtigen, werklozen, vluchtelingen en eigen Oostendse mensen.

Lees(t) daarvoor nog het best Roger Jansoone die nog niet lang geleden de werking van het “*Onderstandskomiteit*” te Oostende oprakelde en beschreef.

“(…) Op 3 december 1914 [d.i. 4 maanden na het begin van de wereldbrand] werd door deken Achiel Camerlynck (1869-1951) voorgesteld om het zg. “*Het werk der soep*” te organiseren ten behoeve van de ondersteunden. Dit was geen slecht idee (...) In zitting van 17 december stemde de gemeenteraad hiervoor de nodige kredieten (...); een soepinrichting werd geïnstalleerd in het Atheneum”, een school die onverwacht door de Duitsers bezet werd. “De aldus dakloos geworden diensten van het comité moesten zeer dringend een nieuw onderdak vinden” midden de winterkou. “Zo goed en zo kwaad mogelijk werden de diverse diensten opnieuw ondergebracht, deels in het oorspronkelijke huis in de Kerkstraat en deels in het *voormalig koninklijk paleis* in de Langestraat en in het [zeer nabij gelegen] “*Hôtel Fontaine*” (135). Later, in de loop van 1915, werden alle diensten geleidelijk geconcentreerd in het gebouw in de Langestraat (daar waar nu het *Oostends Historisch Museum “De Plate”* is). Dit pand bood ook het voordeel dat men er de beschikking had over een vrij grote binnenkoer, met een uitgang in de Kapucijnenstraat, zodat de geplande soepinrichting eveneens aldaar kon geïnstalleerd worden (...) Tevens werd in een leegstaand magazijn in de Langestraat het soepvlees opgeslagen en dagelijks verdeeld over de diverse soepinrichtingen (136).

* * * * *

Een voorheen niet geplande noch voorziene “**Deel 4**” (1919 en volgende jaren) is vooralsnog en geruime tijd in voorbereiding. Het heeft behoefte aan diepgravend, wijds opzoekingswerk in het lokale, gedigitaliseerd ‘*historische kranten*’-bestand over Oostende en omstreken via het project G.O.D. (Gescande Oostendse Documenten).

Tot dan!

NOTEN

- (122) “*La Chronique des Travaux publics*”. Aangehaald in: *Le Carillon*; 11 april 1911, p. 2 en *La Saison d’Ostende*; 13 april 1911.
- (123) *Ibidem*. Geciteerd in: “*Le Carillon*”, 7 november 1911, p. 2 en “*L’Echo d’Ostende*”; 9 november 1911.
- (123a) *L’Echo d’Ostende*; 12 mei 1912 en *Le Carillon*; 11 mei 1912.
- (124) *Le Carillon*; 29 oktober 1912, p. 2..
- (125) *Le Carillon*; 18-19 januari 1913, p. 3.
- (125a) *Le Carillon*; 15 februari 1913.
- (126) *Le Carillon*; 6 maart 1913, p. 2.
- (127) *Le Carillon*; 21-22 juni 1913, p. 2.
- (128) *Le Carillon*; 28-29 juni 1913, p. 2.
- (129) *Le Carillon*; 25 augustus 1913, p. 2.
- (130) *Le Carillon*; 21 oktober 1913.
- (131) *Le Carillon*; 15-16 november 1913, p. 2.
- (132) *Le Carillon*; 29 januari 1914, p. 2.
- (132a) *Le Littoral*; 28 maart 1914.
- (133) *Le Carillon*; 23 juni alsook *L’Echo d’Ostende* en *Le Littoral*; 24 juni 1914.
- (134) *Le Carillon*; 24 juli. *Le Littoral*, *L’Echo d’Ostende* en *La Saison d’Ostende*; 25 juli 1914.
- (134a) *L’Echo d’Ostende*; 15 februari 1930.
- (135) en (136) R. Jansoone: *Oostende en de zeevisserij tijdens de Eerste Wereldoorlog*, in: *De Plate*”; jrg. 33, nr. 4, april 2004, p. 111-112.